

ॐ नमः परमात्मने, श्री महागणपतये नमः, श्री गुरुभ्यो नमः
हरिः ॐ

=====

3.4 तृतीयकाण्डे चतुर्थः प्रश्नः - इष्टिहोमार्ति

Contents

3.4 तृतीयकाण्डे चतुर्थः प्रश्नः - इष्टिहोमाभिधानं

1

ॐ नमः परमात्मने, श्री महागणपतये नमः, श्री गुरुभ्यो नमः हरिः ॐ = = = = =

3.4 तृतीयकाण्डे चतुर्थः प्रश्नः - इष्टिहोमाभिधानं

3.4 तृतीयकाण्डे चतुर्थः प्रश्नः - इष्टिहोमाभिधानं

TS 3.4.1.1

वीतिं । वै । एतस्य । यज्ञः । ऋद्धयते । यस्य । हविः । अतिरिच्यत इत्यति - रिच्यते ।
सूर्यः । देवः । दिविषद्भ्य इति दिविषत् - भ्यः । इति । आह । बृहस्पतिना । च । एव
। अस्य । प्रजापतिनेति प्रजा - पतिना । च । यज्ञस्य । व्यृद्धमिति वि - ऋद्धम् । अपीति ।
वपति । रक्षांसि । वै । एतत् । पशुम् । सचन्ते । यत् । एकदेवत्य इत्येक - देवत्यः ।
आलब्ध इत्या - लब्धः । भूयान् । भवति । यस्याः । ते । हरितः । गर्भः । इति । आह
। देवत्रेति देव - त्रा । एव । एनाम् । गमयति । रक्षसाम् । अपहत्या इत्यप - हृत्यै । एति
। वर्तन् । वर्तय । इति । आह । 1

TS 3.4.1.2

ब्रह्मणा । एव । एनम् । एति । वर्तयति । वीतिं । ते । भिनद्धि । तक्रीम् । इति । आह
। यथायजुरिति यथा - यजुः । एव । एतत् । उरुद्रप्स इत्युरु - द्रप्सः । विश्वरूप इति विश्व
- रूपः । इन्दुः । इति । आह । प्रजेति प्र - जा । वै । पशवः । इन्दुः । प्रजयेति प्र -
जया । एव । एनम् । पशुभिरिति पशु - भिः । समिति । अर्द्धयति । दिवम् । वै । यज्ञस्य
। व्यृद्धमिति वि-ऋद्धम् । गच्छति । पृथिवीम् । अतिरिक्तमित्यति - रिक्तम् । तत् । यत् ।

न । श॒मये॑त् । आ॒र्तिम् । ए॒ति । ऋ॒च्छेत् । यज॑मानः । म॒ही । द्यौः । पृ॒थि॒वी । च॒ । नः॑
। इति॑ । 2

TS 3.4.1.3

आ॒ह । द्यावा॑पृ॒थि॒वीभ्या॑मि॒ति द्यावा॑ - पृ॒थि॒वीभ्या॑म् । ए॒व । य॒ज्ञस्य॑ । व्यृ॑द्धमि॒ति वि - ऋ॒द्धम्
। च॒ । अति॑रि॒क्तमित्य॑ति - रि॒क्तम् । च॒ । श॒मय॑ति । न । आ॒र्तिम् । ए॒ति । ऋ॒च्छति॑
। यज॑मानः । भ॒स्मना॑ । अ॒भि । स॒मिति॑ । ऊ॒हति॑ । स्व॒गाकृ॑त्या इति॑ स्व॒गा - कृ॒त्यै ।
अथो॑ इति॑ । अ॒नयोः॑ । वै । ए॒षः । गर्भः॑ । अ॒नयोः॑ । ए॒व । ए॒नम् । दु॒धाति॑ । यत् ।
अ॒व॒द्येदि॑त्य॒व॒द्येत् । अती॑ति । तत् । रे॒चये॑त् । यत् । न । अ॒व॒द्येदि॑त्य॒व॒द्येत् । प॒शोः ।
आल॑ब्ध॒स्येत्या॑-ल॒ब्धस्य॑ । न । अवे॑ति । द्येत् । पु॒रस्ता॑त् । नाभ्याः॑ । अ॒न्यत् । अ॒व॒द्येदि॑त्य॒व॒द्येत्
- द्येत् । उ॒परि॑ष्ठात् । अ॒न्यत् । पु॒रस्ता॑त् । वै । नाभ्यै॑ । 3

TS 3.4.1.4

प्रा॒ण इति॑ प्र - अ॒नः । उ॒परि॑ष्ठात् । अ॒पान॑ इत्य॒प॒अ॒नः । या॒वान् । ए॒व । प॒शुः । तस्य॑ ।
अवे॑ति । द्यति॑ । वि॒ष्णवे॑ । शि॒पिवि॑ष्टायेति॑ शि॒पि - वि॑ष्टाय॑ । जु॒होति॑ । यत् । वै । य॒ज्ञस्य॑
। अ॒तिरि॑च्य॒त इत्य॑ति - रि॒च्यते॑ । यः । प॒शोः । भू॒मा । या । पु॒ष्टिः । तत् । वि॒ष्णुः ।
शि॒पिवि॑ष्ट इति॑ शि॒पि - वि॑ष्टः । अति॑रि॒क्त इत्य॑ति - रि॒क्ते । ए॒व । अति॑रि॒क्तमित्य॑ति - रि॒क्तम् ।
दु॒धाति॑ । अति॑रि॒क्तस्येत्य॑ति - रि॒क्तस्य॑ । शान्त्यै॑ । अ॒ष्टाप्रू॑डित्य॒ष्टा - प्रू॒ट् । हि॒रण्य॑म् । दक्षि॑णा
। अ॒ष्टाप॑दीत्य॒ष्टा - प॒दी । हि । ए॒षा । आ॒त्मा । न॒वमः॑ । प॒शोः । आ॒स्यै॑ । अ॒न्तर॑को॒श
इत्य॑न्तर - को॒शे । उ॒ष्णी॑षेण । आ॒वि॑ष्टि॒तमित्या॑ - वि॒ष्टित॑म् । भ॒वति॑ । ए॒वम् । इ॒व । हि ।
प॒शुः । उ॒ल्ब॑म् । इ॒व () । च॒र्म । इ॒व । मा॒सम् । इ॒व । अ॒स्थि॑ । इ॒व । या॒वान् । ए॒व
। प॒शुः । तम् । आ॒त्वा । अवे॑ति । रु॒न्धे । यस्य॑ । ए॒षा । य॒ज्ञे । प्राय॑श्चित्तिः । क्रि॒यते॑
। इ॒ष्ट्वा । वसी॑यान् । भ॒वति॑ ॥ 4

(वर्तयत्याह-न इति-वै नाभ्या-उल्बामिवै-कविःशतिश्च) (A1)

TS 3.4.2.1

एति । वा॒यो इति॑ । भू॒ष । शु॒चि॒पा इति॑ शुचि - पाः । उपेति॑ । नः । स॒हस्र॑म् । ते । नि॒युत॑
इति॑ नि - युतः । वि॒श्ववा॒रेति॑ विश्व - वा॒र ॥ उपो॑ इति॑ । ते । अन्धः । म॒द्यम् । अ॒या॒मि ।
यस्य॑ । दे॒व । दु॒धि॒षे । पूर्॒वपे॒यमिति॑ पूर्व - पे॒यम् ॥ आकू॑त्या इत्या-कू॒त्यै । त्वा । का॒मा॒य ।
त्वा । स॒मृ॒ध इति॑ सं - ऋ॒धे । त्वा । कि॒क्कि॒टा । ते । म॒नः । प्र॒जाप॑तय इति॑ प्र॒जा - प॒तये॑
। स्वाहा॑ । कि॒क्कि॒टा । ते । प्रा॒णमिति॑ प्र - अ॒नम् । वा॒यवे॑ । स्वाहा॑ । कि॒क्कि॒टा । ते ।
चक्षुः॑ । सू॒र्या॒य । स्वाहा॑ । कि॒क्कि॒टा । ते । श्रो॒त्रम् । द्यावा॑पृथि॒वीभ्या॒मिति॑ द्यावा॑-पृथि॒वीभ्या॑म्
। स्वाहा॑ । कि॒क्कि॒टा । ते । वा॒चम् । सर॑स्वत्यै । स्वाहा॑ । 5

TS 3.4.2.2

त्वम् । तु॒रीया॑ । व॒शिनी॑ । व॒शा । अ॒सि । स॒कृत् । यत् । त्वा । म॒नसा॑ । गर्भः॑ । एति॑
। अ॒शय॑त् ॥ व॒शा । त्वम् । व॒शिनी॑ । ग॒च्छ । दे॒वान् । स॒त्याः । स॒न्तु । यज॑मानस्य ।
का॒माः ॥ अ॒जा । अ॒सि । र॒यि॒ष्ठेति॑ रयि - स्था । पृथि॒व्याम् । सी॒दु । ऊ॒र्द्धा । अ॒न्तरि॑क्षम्
। उपेति॑ । तिष्ठ॑स्व । दि॒वि । ते । बृ॒हत् । भाः ॥ त॒न्तुम् । त॒न्वन् । रज॑सः । भा॒नुम्
। अ॒न्विति॑ । इ॒हि । ज्योति॑ष्मतः । प॒थः । र॒क्ष । धि॒या । कृ॒तान् ॥ अ॒नु॒ल्ब॒णम् । व॒य॒त
। जो॒गु॒वाम् । अपः॑ । म॒नुः() । भ॒व । ज॒नय॑ । दै॒व्यम् । ज॒नम् ॥ म॒नसः॑ । ह॒विः ।
अ॒सि । प्र॒जाप॑तेरिति॑ प्र॒जा - प॒तेः । वर्णः॑ । गा॒त्रा॒णाम् । ते । गा॒त्रभा॒ज इति॑ गा॒त्र - भा॒जः ।
भू॒या॒स्म ॥ 6

(सरस्वत्यै स्वाहा - मनु - स्रयोदश च) (A2)

TS 3.4.3.1

इ॒मे इति॑ । वै । स॒ह । आ॒स्ताम् । ते इति॑ । वा॒युः । वी॒ति । अ॒वात् । ते इति॑ । गर्भ॑म् ।
 । अ॒द॒धा॒ताम् । तम् । सोमः॑ । प्रेति॑ । अ॒ज॒न॒यत् । अ॒ग्निः । अ॒ग्र॒स॒त् । सः । ए॒तम् ।
 प्र॒जाप॑तिरिति॑ प्र॒जा - प॒तिः । आ॒ग्ने॒यम् । अ॒ष्टाक॑पाल॒मित्य॑ष्टा - क॒पा॒लम् । अ॒प॒श्यत् । तम् ।
 नि॒रिति॑ । अ॒व॒प॒त् । तेन॑ । ए॒व । ए॒नाम् । अ॒ग्नेः । अधि॑ । नि॒रिति॑ । अ॒क्री॒णात् । तस्मा॑त् ।
 । अपी॑ति । अ॒न्य॒दे॒व॒त्या॑मित्य॒न्य - दे॒व॒त्या॑म् । आ॒ल॒भ॒मान॑ इत्या॑ - ल॒भ॒मानः॑ । आ॒ग्ने॒यम् ।
 अ॒ष्टाक॑पाल॒मित्य॑ष्टा-क॒पा॒लम् । पु॒रस्ता॑त् । नि॒रिति॑ । व॒पेत् । अ॒ग्नेः । ए॒व । ए॒नाम् । अधी॑ति ।
 नि॒ष्क्री॑येति॑ निः - क्री॒यं । एति॑ । ल॒भ॒ते । यत् । 7

TS 3.4.3.2

वा॒युः । व्य॒वा॒दिति॑ वि - अ॒वा॑त् । तस्मा॑त् । वा॒य॒व्या॑ । यत् । इ॒मे इति॑ । गर्भ॑म् । अ॒द॒धा॒ताम् ।
 । तस्मा॑त् । द्या॒वापृ॑थि॒व्येति॑ द्या॒वा - पृ॑थि॒व्या॑ । यत् । सोमः॑ । प्रेति॑ । अ॒ज॒न॒यत् । अ॒ग्निः ।
 अ॒ग्र॒स॒त् । तस्मा॑त् । अ॒ग्नी॒षो॒मीये॒त्य॒ग्नी॒-सो॒मीया॑ । यत् । अ॒न॒योः । वि॒य॒त्यो॒रिति॑ वि - य॒त्योः ।
 । वाक् । अ॒व॒द॒त् । तस्मा॑त् । सा॒र॒स्व॒ती । यत् । प्र॒जाप॑तिरिति॑ प्र॒जा - प॒तिः । अ॒ग्नेः ।
 अधी॑ति । नि॒र॒क्री॒णा॒दिति॑ निः - अ॒क्री॒णात् । तस्मा॑त् । प्रा॒जाप॑त्येति॑ प्रा॒जा - प॒त्या । सा । वै ।
 । ए॒षा । स॒र्व॒दे॒व॒त्येति॑ स॒र्व - दे॒व॒त्या॑ । यत् । अ॒जा । व॒शा । वा॒य॒व्या॑म् । एति॑ । ल॒भ॒ेत ।
 भू॒ति॒काम॑ इति॑ भू॒ति - का॒मः । वा॒युः । वै । क्षे॒पि॒ष्ठा । दे॒वता॑ । वा॒युम् । ए॒व । स्वेन॑ । 8

TS 3.4.3.3

भा॒ग॒धे॒येनेति॑ भा॒ग - धे॒येन॑ । उ॒पेति॑ । धा॒व॒ति । सः । ए॒व । ए॒नम् । भू॒ति॑म् । ग॒म॒य॒ति ।
 द्या॒वापृ॑थि॒व्या॑मिति॑ द्या॒वा - पृ॑थि॒व्या॑म् । एति॑ । ल॒भ॒ेत । कृ॒ष॒मा॒णः । प्र॒ति॒ष्ठाका॑म् इति॑ प्र॒ति॒ष्ठा॒-
 का॒मः । दि॒वः । ए॒व । अ॒स्मै । पु॒र्जन्यः॑ । व॒रु॒ष॒ति । वी॒ति । अ॒स्याम् । ओष॑धयः । रो॒ह॒न्ति ।
 । स॒म॒र्द्ध॒क॒मिति॑ सं - अ॒र्द्ध॒कम् । अ॒स्य । स॒स्यम् । भ॒व॒ति । अ॒ग्नी॒षो॒मीया॑मित्य॒ग्नी॒-सो॒मीया॑म् ।
 । एति॑ । ल॒भ॒ेत । यः । का॒म॒येत॑ । अ॒न्न॒वा॒न्नित्य॑न्न - वा॒न् । अ॒न्ना॒द॒ इत्य॑न्न - अ॒दः । स्या॑म् ।
 । इति॑ । अ॒ग्नि॒ना । ए॒व । अ॒न्नम् । अ॒वेति॑ । रु॒न्धे । सोमे॑न । अ॒न्नाद्य॑मित्य॒न्न - अ॒द्यम् ।

अन्नंवा॒न्नित्यन्नं - वा॒न् । ए॒व । अ॒न्ना॒द इत्य॑न्न - अ॒दः । भ॒व॒ति । सा॒र॒स्व॒तीम् । ए॒ति । ल॒भे॒त् । यः । 9

TS 3.4.3.4

ई॒श्वरः । वा॒चः । व॒दि॒तोः । स॒न् । वा॒च॑म् । न । व॒दै॒त् । वाक् । वै । सर॑स्वती । सर॑स्वतीम् । ए॒व । स्वे॒न । भा॒ग॒धे॒ये॒ने॒ति॑ भा॒ग - धे॒ये॒न । उ॒पे॒ति॑ । धा॒व॒ति॑ । सा । ए॒व । अ॒स्मि॒न् । वा॒च॑म् । दु॒धा॒ति॑ । प्रा॒जा॒प॒त्या॒मि॒ति॑ प्रा॒जा - प॒त्याम् । ए॒ति॑ । ल॒भे॒त् । यः । का॒म॒ये॒त् । अ॒न॒भि॒जि॒त॒मि॒त्य॒न॒भि॑ - जि॒त॒म् । अ॒भी॒ति॑ । ज॒ये॒य॒म् । इ॒ति॑ । प्र॒जा॒प॒ति॒रि॒ति॑ प्र॒जा - प॒तिः । सर्वाः॑ । दे॒व॒ताः॑ । दे॒व॒ता॑भिः । ए॒व । अ॒न॒भि॒जि॒त॒मि॒त्य॒न॒भि॑ - जि॒त॒म् । अ॒भी॒ति॑ । ज॒य॒ति॑ । वा॒य॒व्य॑या । उ॒पा॒क॒रो॒ती॒यु॒प - आ॒क॒रो॒ति॑ । वा॒योः । ए॒व । ए॒ना॒म् । अ॒व॒रु॒द्ध॒ये॒त्य॑व - रु॒द्ध॒य॑ । ए॒ति॑ । ल॒भे॒त् । आ॒कू॒त्या॒ इ॒त्या - कू॒त्यै॑ । त्वा॒ । का॒मा॑य । त्वा॒ । 10

TS 3.4.3.5

इ॒ति॑ । आ॒ह॒ । य॒था॒य॒जु॒रि॒ति॑ य॒था - य॒जुः । ए॒व । ए॒त॒त् । कि॒क्कि॒टा॒का॒र॒मि॒ति॑ कि॒क्कि॒टा - का॒र॑म् । जु॒हो॒ति॑ । कि॒क्कि॒टा॒का॒रे॒णे॒ति॑ कि॒क्कि॒टा - का॒रे॒ण॑ । वै । ग्रा॒म्याः । प॒श॒वः । र॒म॒न्ते॑ । प्रे॒ति॑ । आ॒र॒ण्याः । प॒त॒न्ति॑ । य॒त् । कि॒क्कि॒टा॒का॒र॒मि॒ति॑ कि॒क्कि॒टा - का॒र॑म् । जु॒हो॒ति॑ । ग्रा॒म्या॒णा॑म् । प॒शू॒ना॒म् । धृ॒त्यै॑ । पर्य॑ग्रा॒वि॒ति॑ परि॑-अ॒ग्नौ । क्रि॒य॒मा॑णे । जु॒हो॒ति॑ । जी॒व॒न्ती॑म् । ए॒व । ए॒ना॒म् । सु॒व॒र्ग॒मि॒ति॑ सु॒वः - ग॒म् । लो॒क॒म् । ग॒म॒य॒ति॑ । त्व॒म् । तु॒री॒या॑ । व॒शि॒नी॑ । व॒शा । अ॒सि॑ । इ॒ति॑ । आ॒ह॒ । दे॒व॒त्रे॒ति॑ दे॒व - त्रा॑ । ए॒व । ए॒ना॒म् । ग॒म॒य॒ति॑ । स॒त्याः । स॒न्तु॑ । य॒ज॑मानस्य । का॒माः॑ । इ॒ति॑ । आ॒ह॒ । ए॒षः । वै । का॒मः॑ । 11

TS 3.4.3.6

य॒ज॑मानस्य । य॒त् । अ॒ना॑र्तः । उ॒द॒च॒मि॒त्यु॒त् - ऋ॒च॑म् । ग॒च्छ॑ति । तस्मा॑त् । ए॒व॒म् । आ॒ह॒ । अ॒जा । अ॒सि॑ । र॒यि॒ष्ठे॒ति॑ रयि॑ - स्था । इ॒ति॑ । आ॒ह॒ । ए॒षु । ए॒व । ए॒ना॒म् । लो॒के॒षु॑

। प्रतीतिं । स्थापयति । दिवि । ते । बृहत् । भाः । इति । आह । सुवर्ग इति सुवः-
गे । एव । अस्मै । लोके । ज्योतिः । दुधाति । तन्तुम् । तन्वन् । रजसः । भानुम् ।
अन्विति । इहि । इति । आह । इमान् । एव । अस्मै । लोकान् । ज्योतिष्मतः । करोति
। अनुल्बणम् । वयत् । जोगुवाम् । अपः । इति । 12

TS 3.4.3.7

आह । यत् । एव । यज्ञे । उल्बणम् । क्रियते । तस्य । एव । एषा । शान्तिः । मनुः
। भव । जनय । दैव्यम् । जनम् । इति । आह । मानव्यः । वै । प्रजा इति प्र - जाः ।
ताः । एव । आद्याः । कुरुते । मनसः । हविः । असि । इति । आह । स्वगाकृत्या इति
स्वगा - कृत्यै । गात्राणाम् । ते । गात्रभाज इति गात्र - भाजः । भूयास्म । इति । आह ।
आशिषमित्या - शिषम् । एव । एताम् । एति । शास्ते । तस्यै । वै । एतस्याः । एकम्
। एव । अदेवयजनमित्यदेव - यजनम् । यत् । आलब्धायामित्या - लब्धायाम् । अभ्रः । 13

TS 3.4.3.8

भवति । यत् । आलब्धायामित्या - लब्धायाम् । अभ्रः । स्यात् । अफिस्वत्यप्-सु । वा ।
प्रवेशयेदिति प्र - वेशयेत् । सर्वाम् । वा । प्रेति । अश्रीयात् । यत् । अफिस्वत्यप् - सु ।
प्रवेशयेदिति प्र - वेशयेत् । यज्ञवेशसमिति यज्ञ - वेशसम् । कुर्यात् । सर्वाम् । एव । प्रेति
। अश्रीयात् । इन्द्रियम् । एव । आत्मन् । धत्ते । सा । वै । एषा । त्रयाणाम् । एव ।
अवरुद्धेत्यव - रुद्धा । सँवथ्सरसद् इति सँवथ्सर - सदः । सहस्रयाजिन् इति सहस्र - याजिनः
। गृहमेधिन् इति गृह - मेधिनः । ते । एव । एतया । यजेरन् । तेषाम् । एव । एषा ।
आप्ता ॥ 14

(यथ - स्वेन - सारस्वतीमा लभेत् यः - कामाय त्वा - कामो - ऽप इत्य - भ्रो - द्विचत्वारिंशच्च)

(A3)

TS 3.4.4.1

चित्तम् । च । चित्तिः । च । आकूतमित्या - कूतम् । च । आकूतिरित्या - कूतिः । च ।
 विज्ञातमिति वि - ज्ञातम् । च । विज्ञानमिति वि-ज्ञानम् । च । मनः । च । शक्करीः । च ।
 । दरुशः । च । पूर्णमास इति पूर्ण - मासः । च । बृहत् । च । रथन्तरमिति रथं - तरम् ।
 च । प्रजापतिरिति प्रजा - पतिः । जयान् । इन्द्राय । वृष्णे । प्रेति । अयच्छत् । उग्रः ।
 । पृतनाज्येषु । तस्मै । विशः । समिति । अनमन्तु । सर्वाः । सः । उग्रः । सः । हि ।
 । हव्यः । बभूव । देवासुरा इति देव - असुराः । संयन्ता इति सं - यन्ताः । आसन् । सः ।
 । इन्द्रः । प्रजापतिमिति प्रजा - पतिम् । उपेति () । अधावत् । तस्मै । एतान् । जयान् ।
 । प्रेति । अयच्छत् । तान् । अजुहोत् । ततः । वै । देवाः । असुरान् । अजयन् । यत् ।
 । अजयन् । तत् । जयानाम् । जयत्वमिति जय - त्वम् । स्पृद्धमानेन । एते । होतव्याः ।
 जयति । एव । ताम् । पृतनाम् ॥ 15

(उप - पञ्चविंशतिश्च) (A4)

TS 3.4.5.1

अग्निः । भूतानाम् । अधिपतिरित्यधि- पतिः । सः । मा । अवतु । इन्द्रः । ज्येष्ठानाम् ।
 । यमः । पृथिव्याः । वायुः । अन्तरिक्षस्य । सूर्यः । दिवः । चन्द्रमाः । नक्षत्राणाम् ।
 बृहस्पतिः । ब्रह्मणः । मित्रः । सत्यानाम् । वरुणः । अपाम् । समुद्रः । स्रोत्यानाम् ।
 अन्नम् । साम्राज्यानामिति सां - राज्यानाम् । अधिपतीत्यधि-पति । तत् । मा । अवतु ।
 सोमः । ओषधीनाम् । सुविता । प्रसवानामिति प्र - सवानाम् । रुद्रः । पशूनाम् । त्वष्टा ।
 रूपाणाम् । विष्णुः । पर्वतानाम् । मरुतः । गुणानाम् । अधिपतय इत्यधि - पतयः । ते ।
 मा । अवन्तु । पितरः । पितामहाः । परे । अवरे () । तताः । ततामहाः । इह । मा ।
 अवत ॥ अस्मिन् । ब्रह्मन् । अस्मिन् । क्षत्रे । अस्याम् । आशिषीत्यां - शिषि । अस्याम्

। पुरो॒धाय॑मि॒तिं पुरः॑ - धाय॑म् । अ॒स्मिन् । कर्म॑न् । अ॒स्याम् । दे॒वहू॑त्यामि॒तिं दे॒व - हू॑त्याम्
॥ 16

(अ॒वरे॑ - सु॒प्तदेश॑ च) (A5)

TS 3.4.6.1

दे॒वाः । वै । यत् । य॒ज्ञे । अ॒कुर्व॑त । तत् । अ॒सुराः॑ । अ॒कुर्व॑त । ते । दे॒वाः । ए॒तान् ।
अ॒भ्या॒ता॒नानि॑त्य॒भि - आ॒ता॒नान् । अ॒पश्य॑न् । तान् । अ॒भ्या॒त॒न्वते॑त्य॒भि - आ॒त॒न्वत॑ । यत् ।
दे॒वाना॑म् । कर्म॑ । आसी॑त् । आ॒द्व्य॑त । तत् । यत् । अ॒सुरा॑णाम् । न । तत् । आ॒द्व्य॑त
। येन॑ । कर्म॑णा । ई॒श्व॑स्ते । तत्र॑ । हो॒त॒व्याः॑ । ऋ॒द्धो॑ति । ए॒व । तेन॑ । कर्म॑णा । यत्
। वि॒श्वे । दे॒वाः । सु॒मभ॑र॒न्निति॑ सं - अ॒भ॑र॒न् । तस्मा॑त् । अ॒भ्या॒ता॒ना इत्य॑भि - आ॒ता॒नाः ।
वै॒श्वदे॒वा इति॑ वै॒श्व - दे॒वाः । यत् । प्र॒जाप॑तिरि॒तिं प्र॒जा - प॑तिः । ज॒यान् । प्रेति॑ । अ॒यच्छ॑त्
। तस्मा॑त् । ज॒याः॑ । प्रा॒जाप॑त्या इति॑ प्रा॒जा-प॑त्याः । 17

TS 3.4.6.2

यत् । रा॒ष्ट्रभृ॑द्भिरि॒तिं रा॒ष्ट्रभृ॑त् - भिः॑ । रा॒ष्ट्रम् । एति॑ । अ॒द॒दत् । तत् । रा॒ष्ट्रभृ॑तामि॒तिं रा॒ष्ट्र -
भृ॒ता॑म् । रा॒ष्ट्रभृ॑त्वमि॒तिं रा॒ष्ट्रभृ॑त् - त्वम् । ते । दे॒वाः । अ॒भ्या॒ता॒नैरि॑त्य॒भि - आ॒ता॒नैः । अ॒सुरा॑न्
। अ॒भ्या॒त॒न्वते॑त्य॒भि - आ॒त॒न्वत॑ । ज॒यैः॑ । अ॒ज॒यन् । रा॒ष्ट्रभृ॑द्भिरि॒तिं रा॒ष्ट्रभृ॑त् - भिः॑ । रा॒ष्ट्रम् ।
एति॑ । अ॒द॒दत् । यत् । दे॒वाः । अ॒भ्या॒ता॒नैरि॑त्य॒भि - आ॒ता॒नैः । अ॒सुरा॑न् । अ॒भ्या॒त॒न्वते॑त्य॒भि
- आ॒त॒न्वत॑ । तत् । अ॒भ्या॒ता॒नाना॑मि॒त्य॒भि - आ॒ता॒नाना॑म् । अ॒भ्या॒ता॒न॒त्वमि॑त्य॒भ्या॒तान॑ - त्वम् ।
यत् । ज॒यैः॑ । अ॒ज॒यन् । तत् । ज॒या॑नाम् । ज॒य॒त्वमि॑ति॒ जय॑ - त्वम् । यत् । रा॒ष्ट्रभृ॑द्भिरि॒तिं
रा॒ष्ट्रभृ॑त् - भिः॑ । रा॒ष्ट्रम् । एति॑ । अ॒द॒दत् । तत् । रा॒ष्ट्रभृ॑तामि॒तिं रा॒ष्ट्र - भृ॒ता॑म् । रा॒ष्ट्रभृ॑त्वमि॒तिं
रा॒ष्ट्रभृ॑त् - त्वम् । ततः॑ । दे॒वाः । अ॒भ॑व॒न् । परे॑ति । अ॒सुराः॑ । यः । भ्रातृ॑व्यवा॒निति॑
भ्रातृ॑व्य - वा॒न् । स्यात् । सः () । ए॒तान् । जुहु॑यात् । अ॒भ्या॒ता॒नैरि॑त्य॒भि-आ॒ता॒नैः । ए॒व
। भ्रातृ॑व्यान् । अ॒भ्या॒त॒नुत् इत्य॑भि - आ॒त॒नुते॑ । ज॒यैः॑ । ज॒य॒ति । रा॒ष्ट्रभृ॑द्भिरि॒तिं रा॒ष्ट्रभृ॑त् -

भिः । राष्ट्रम् । एति । दुत्ते । भवति । आत्मना । परेति । अस्य । भ्रातृव्यः । भवति ॥ 18

(प्राजापत्याः-सौऽष्टा दश च) (A6)

TS 3.4.7.1

ऋताषाट् । ऋतधामेत्यृत - धामा । अग्निः । गन्धर्वः । तस्य । ओषधयः । अफसरसः । ऊर्जः । नाम । सः । इदम् । ब्रह्म । क्षत्रम् । पातु । ताः । इदम् । ब्रह्म । क्षत्रम् । पान्तु । तस्मै । स्वाहा । ताभ्यः । स्वाहा । संहित इति सं - हितः । विश्वसामेति विश्व - सामा । सूर्यः । गन्धर्वः । तस्य । मरीचयः । अफसरसः । आयुव इत्या - युवः । सुषुम्न इति सु - सुम्नः । सूर्यरश्मिरिति सूर्य-रश्मिः । चन्द्रमा । गन्धर्वः । तस्य । नक्षत्राणि । अफसरसः । बेकुरयः । भुज्युः । सुपर्ण इति सु - पर्णः । यज्ञः । गन्धर्वः । तस्य । दक्षिणाः । अफसरसः । स्तुवाः । प्रजापतिरिति प्रजा-पतिः । विश्वकर्मेति विश्व - कर्मा । मनः । 19

TS 3.4.7.2

गन्धर्वः । तस्य । ऋक्सामानीत्यृक्-सामानि । अफसरसः । वह्नयः । इषिरः । विश्वव्यचा इति विश्व - व्यचाः । वातः । गन्धर्वः । तस्य । आपः । अफसरसः । मुदाः । भुवनस्य । पते । यस्य । ते । उपरि । गृहाः । इह । च ॥ सः । नः । रास्व । अज्यानिम् । रायः । पोषम् । सुवीर्यमिति सु - वीर्यम् । सँवत्सरीणामिति सं - वत्सरीणाम् । स्वस्तिम् ॥ परमेष्ठी । अधिपतिरित्यधि - पतिः । मृत्युः । गन्धर्वः । तस्य । विश्वम् । अफसरसः । भुवः । सुक्षितिरिति सु - क्षितिः । सुभूतिरिति सु - भूतिः । भद्रकृदिति भद्र - कृत् । सुवर्णानिति सुवः - वान् । पर्जन्यः । गन्धर्वः । तस्य । विद्युत् इति वि-द्युतः । अफसरसः । रुचः । दूरेहेतिरिति दूरे - हेतिः । अमृडयः । 20

TS 3.4.7.3

मृत्युः । गन्धर्वः । तस्य । प्रजा इति प्र - जाः । अप्सुरसः । भीरुवः । चारुः ।
 कृपणकाशीति कृपण-काशी । कामः । गन्धर्वः । तस्य । आधय इत्या - धयः । अप्सुरसः
 । शोचयन्तीः । नाम । सः । इदम् । ब्रह्म । क्षत्रम् । पातु । ताः । इदम् । ब्रह्म । क्षत्रम्
 । पान्तु । तस्मै । स्वाहा । ताभ्यः । स्वाहा । सः । नः । भुवनस्य । पते । यस्य । ते ।
 उपरि । गृहाः । इह । च ॥ उरु । ब्रह्मणे । अस्मै । क्षत्राय । महि । शर्म । यच्छ ॥ 21

(मनो - ऽमृडयः - षट्त्वारिंशच्च) (A7)

TS 3.4.8.1

राष्ट्रकामायेति राष्ट्र - कामाय । होतव्याः । राष्ट्रम् । वै । राष्ट्रभृत इति राष्ट्र - भृतः । राष्ट्रेण ।
 एव । अस्मै । राष्ट्रम् । अवेति । रुन्धे । राष्ट्रम् । एव । भवति । आत्मने । होतव्याः ।
 राष्ट्रम् । वै । राष्ट्रभृत इति राष्ट्र - भृतः । राष्ट्रम् । प्रजेति प्र - जा । राष्ट्रम् । पशवः । राष्ट्रम्
 । यत् । श्रेष्ठः । भवति । राष्ट्रेण । एव । राष्ट्रम् । अवेति । रुन्धे । वसिष्ठः । समानानाम्
 । भवति । ग्रामकामायेति ग्राम - कामाय । होतव्याः । राष्ट्रम् । वै । राष्ट्रभृत इति राष्ट्र-भृतः
 । राष्ट्रम् । सजाता इति स - जाताः । राष्ट्रेण । एव । अस्मै । राष्ट्रम् । सजातानिति स -
 जातान् । अवेति । रुन्धे । ग्रामी । 22

TS 3.4.8.2

एव । भवति । अधिदेवं इत्यधि - देवने । जुहोति । अधिदेवं इत्यधि - देवने । एव ।
 अस्मै । सजातानिति स-जातान् । अवेति । रुन्धे । ते । एनम् । अवरुद्धा इत्यव - रुद्धाः ।
 उपेति । तिष्ठन्ते । रथमुख इति रथ - मुखे । ओजस्कामस्येत्योजः - कामस्य । होतव्याः ।
 ओजः । वै । राष्ट्रभृत इति राष्ट्र-भृतः । ओजः । रथः । ओजसा । एव । अस्मै । ओजः
 । अवेति । रुन्धे । ओजस्वी । एव । भवति । यः । राष्ट्रात् । अपभृत इत्यप - भृतः ।
 स्यात् । तस्मै । होतव्याः । यावन्तः । अस्य । रथाः । स्युः । तान् । ब्रूयात् । युद्धम्

। इति । राष्ट्रम् । एव । अस्मै । युनक्ति । 23

TS 3.4.8.3

आहुतय इत्या - हुतयः । वै । एतस्य । अकृताः । यस्य । राष्ट्रम् । न । कल्पते । स्वरथस्येति स्व - रथस्य । दक्षिणम् । चक्रम् । प्रवृहोति प्र - वृह । नाडीम् । अभीति । जुहुयात् । आहुतीरित्या - हुतीः । एव । अस्य । कल्पयति । ताः । अस्य । कल्पमानाः । राष्ट्रम् । अन्विति । कल्पते । सग्रांम इति सं - ग्रामे । संयत्त इति सं - यत्ते । होतव्याः । राष्ट्रम् । वै । राष्ट्रभृत इति राष्ट्र - भृतः । राष्ट्रे । खलु । वै । एते । व्यायच्छन्त इति वि - आयच्छन्ते । ये । सग्रांममिति सं - ग्रामम् । संयन्तीति सं-यन्ति । यस्य । पूर्वस्य । जुह्वति । सः । एव । भवति । जयति । तम् । सग्रांममिति सं - ग्रामम् । मान्धुकः । इध्मः । 24

TS 3.4.8.4

भवति । अङ्गाराः । एव । प्रतिवेष्टमाना इति प्रति - वेष्टमानाः । अमित्राणाम् । अस्य । सेनाम् । प्रतीति । वेष्टयन्ति । यः । उन्माद्येदित्युत् - माद्येत् । तस्मै । होतव्याः । गन्धर्वाप्सरस इति गन्धर्व - अप्सरसः । वै । एतम् । उदिति । मादयन्ति । यः । उन्माद्यतीत्युत् - माद्यति । एते । खलु । वै । गन्धर्वाप्सरस इति गन्धर्व - अप्सरसः । यत् । राष्ट्रभृत इति राष्ट्र - भृतः । तस्मै । स्वाहा । ताभ्यः । स्वाहा । इति । जुहोति । तेन । एव । एनान् । शमयति । नैयग्रोधः । औदुंबरः । आश्वत्थः । प्लाक्षः । इति । इध्मः । भवति । एते । वै । गन्धर्वाप्सरसामिति गन्धर्व - अप्सरसाम् । गृहाः । स्वे । एव । एनान् । 25

TS 3.4.8.5

आयतन इत्या - यतने । शमयति । अभिचरतेत्यभि - चरता । प्रतिलोममिति प्रति - लोमम् । होतव्याः । प्राणानिति प्र - अनान् । एव । अस्य । प्रतीचः । प्रतीति । यौति । तम् । ततः । येन । केन । च । स्तृणुते । स्वकृत इति स्व - कृते । इरिणे । जुहोति । प्रदुर इति प्र -

दुरे । वा । एतत् । वै । अस्यै । निरुक्लतिगृहीतमिति निरुक्लति - गृहीतम् । निरुक्लतिगृहीत
इति निरुक्लति-गृहीते । एव । एनम् । निरुक्लत्येति निः-क्लत्या । ग्राह्यति । यत् । वाचः ।
कूरम् । तेन । वर्षट् । करोति । वाचः । एव । एनम् । कूरेण । प्रेति । वृश्चति । ताजक्
। आर्तिम् । एति । कृच्छति । यस्य । कामयेत । अन्नाद्यमित्यन्न - अद्यम् । 26

TS 3.4.8.6

एति । ददीय । इति । तस्य । सुभायाम् । उत्तान इत्युत् - तानः । निपद्येति नि - पद्य
। भुवनस्य । पुते । इति । तृणानि । समिति । गृह्णीयात् । प्रजापतिरिति प्रजा - पतिः ।
वै । भुवनस्य । पतिः । प्रजापतिनेति प्रजा - पतिना । एव । अस्य । अन्नाद्यमित्यन्न -
अद्यम् । एति । दत्ते । इदम् । अहम् । अमुष्य । आमुष्यायणस्य । अन्नाद्यमित्यन्न - अद्यम्
। हरामि । इति । आह । अन्नाद्यमित्यन्न - अद्यम् । एव । अस्य । हरति । षड्भिरिति
षट् - भिः । हरति । षट् । वै । कृतवः । प्रजापतिनेति प्रजा-पतिना । एव । अस्य ।
अन्नाद्यमित्यन्न -अद्यम् । आदायेत्या-दाय । कृतवः । अस्मै । अनु । प्रेति । यच्छन्ति । 27

TS 3.4.8.7

यः । ज्येष्ठबन्धुरिति ज्येष्ठ - बन्धुः । अपभूत इत्यप - भूतः । स्यात् । तम् । स्थलै ।
अवसाय्येत्येव - साय्य । ब्रह्मौदनमिति ब्रह्म - ओदनम् । चतुः शरावमिति चतुः - शरावम् ।
पुत्त्वा । तस्मै । होतव्याः । वर्षम् । वै । राष्ट्रभूत इति राष्ट्र - भूतः । वर्षम् । स्थलम् ।
वर्षम्णा । एव । एनम् । वर्षम् । समानानाम् । गमयति । चतुः शराव इति चतुः - शरावः ।
भवति । दिक्षु । एव । प्रतीति । तिष्ठति । क्षीरे । भवति । रुचम् । एव । अस्मिन् । दुधाति
। उदिति । हरति । श्रुतत्वायेति श्रुत - त्वाय । सर्पिष्वान् । भवति । मेद्व्यत्वायेति मेद्व्य-
त्वाय । चत्वारः । आरुषेयाः । प्रेति । अश्नन्ति । दिशाम् । एव । ज्योतिषि । जुहोति ॥ 28

(ग्रामी - युनक्ती - धमः - स्व एवैना - नन्नाद्यं - यच्छन्त्ये - कान्न पञ्चाशच्च) (A8)

TS 3.4.9.1

देर्विकाः । निरिति । वपेत् । प्रजाकाम इति प्रजा - कामः । छन्दांसि । वै । देर्विकाः ।
 छन्दांसि । इव । खलु । वै । प्रजा इति प्रजाः । छन्दोभिरिति छन्दः - भिः । एव ।
 अस्मै । प्रजा इति प्रजाः । प्रेति । जनयति । प्रथमम् । धातारम् । करोति । मिथुनी ।
 एव । तेन । करोति । अन्विति । एव । अस्मै । अनुमतिरित्यनु - मतिः । मन्यते । राते
 । राका । प्रेति । सिनीवाली । जनयति । प्रजास्विति प्र - जासु । एव । प्रजातास्विति प्र -
 जातासु । कुह्वी । वाचम् । दुधाति । एताः । एव । निरिति । वपेत् । पशुकाम इति पशु -
 कामः । छन्दांसि । वै । देर्विकाः । छन्दांसि । 29

TS 3.4.9.2

इव । खलु । वै । पशवः । छन्दोभिरिति छन्दः - भिः । एव । अस्मै । पशून् । प्रेति ।
 जनयति । प्रथमम् । धातारम् । करोति । प्रेति । एव । तेन । वापयति । अन्विति । एव ।
 अस्मै । अनुमतिरित्यनु - मतिः । मन्यते । राते । राका । प्रेति । सिनीवाली । जनयति
 । पशून् । एव । प्रजातानिति प्रजातान् । कुह्वी । प्रतीति । स्थापयति । एताः । एव ।
 निरिति । वपेत् । ग्रामकाम इति ग्राम - कामः । छन्दांसि । वै । देर्विकाः । छन्दांसि ।
 इव । खलु । वै । ग्रामः । छन्दोभिरिति छन्दः - भिः । एव । अस्मै । ग्रामम् । 30

TS 3.4.9.3

अवेति । रुन्धे । मद्ध्यतः । धातारम् । करोति । मद्ध्यतः । एव । एनम् । ग्रामस्य ।
 दुधाति । एताः । एव । निरिति । वपेत् । ज्योगामयावीति ज्योक् - आमयावी । छन्दांसि
 । वै । देर्विकाः । छन्दांसि । खलु । वै । एतम् । अभीति । मन्यन्ते । यस्य । ज्योक्
 । आमयति । छन्दोभिरिति छन्दः - भिः । एव । एनम् । अगदम् । करोति । मद्ध्यतः ।
 धातारम् । करोति । मद्ध्यतः । वै । एतस्य । अकृषम् । यस्य । ज्योक् । आमयति ।
 मद्ध्यतः । एव । अस्य । तेन । कल्पयति । एताः । एव । निरिति । 31

TS 3.4.9.4

वृ॒पेत् । यम् । यु॒ज्ञः । न । उ॒प॒न॒मे॒दि॒त्यु॒प - न॒मे॒त् । छ॒न्दा॑श्सि । वै । दे॒र्विकाः ।
 छ॒न्दा॑श्सि । ख॒लु॑ । वै । ए॒तम् । न । उ॒पे॒ति॑ । न॒म॒न्ति॑ । यम् । यु॒ज्ञः । न ।
 उ॒प॒न॒मे॒ती॒त्यु॒प - न॒म॒ति॑ । प्र॒थ॒मम् । धा॒ता॒र॑म् । क॒रो॒ति॑ । मु॒ख॒तः । ए॒व । अ॒स्मै॑ । छ॒न्दा॑श्सि
 । दु॒धा॒ति॑ । उ॒पे॒ति॑ । ए॒नम् । यु॒ज्ञः । न॒म॒ति॑ । ए॒ताः । ए॒व । नि॒रि॒ति॑ । वृ॒पेत् ।
 ई॒जा॒नः । छ॒न्दा॑श्सि । वै । दे॒र्विकाः । या॒त॒या॒मा॒नी॒ति॑ या॒त - या॒मा॒नि॑ । इ॒व । ख॒लु॑ ।
 वै । ए॒त॒स्य॑ । छ॒न्दा॑श्सि । यः । ई॒जा॒नः । उ॒त्त॒म॒मि॒त्यु॒त् - त॒मम् । धा॒ता॒र॑म् । क॒रो॒ति॑ । 32

TS 3.4.9.5

उ॒परि॑ष्ठात् । ए॒व । अ॒स्मै॑ । छ॒न्दा॑श्सि । अ॒या॒त॒या॒मा॒नी॒त्य॒या॒त - या॒मा॒नि॑ । अ॒वे॒ति॑ । रु॒न्धे॑ ।
 उ॒पे॒ति॑ । ए॒नम् । उ॒त्त॑र इ॒त्यु॒त् - त॒रः । यु॒ज्ञः । न॒म॒ति॑ । ए॒ताः । ए॒व । नि॒रि॒ति॑ । वृ॒पेत्
 । यम् । मे॒धा । न । उ॒प॒न॒मे॒दि॒त्यु॒प - न॒मे॒त् । छ॒न्दा॑श्सि । वै । दे॒र्विकाः । छ॒न्दा॑श्सि ।
 ख॒लु॑ । वै । ए॒तम् । न । उ॒पे॒ति॑ । न॒म॒न्ति॑ । यम् । मे॒धा । न । उ॒प॒न॒मे॒ती॒त्यु॒प - न॒म॒ति॑
 । प्र॒थ॒मम् । धा॒ता॒र॑म् । क॒रो॒ति॑ । मु॒ख॒तः । ए॒व । अ॒स्मै॑ । छ॒न्दा॑श्सि । दु॒धा॒ति॑ । उ॒पे॒ति॑
 । ए॒नम् । मे॒धा । न॒म॒ति॑ । ए॒ताः । ए॒व । नि॒रि॒ति॑ । वृ॒पेत् । 33

TS 3.4.9.6

रु॒क्काम्॑ इति रुक्-का॒मः । छ॒न्दा॑श्सि । वै । दे॒र्विकाः । छ॒न्दा॑श्सि । इ॒व । ख॒लु॑ । वै ।
 रुक् । छ॒न्दा॑भि॒रिति॑ छ॒न्दः॑-भिः । ए॒व । अ॒स्मि॒न् । रु॒च॑म् । दु॒धा॒ति॑ । क्षी॒रे । भ॒व॒न्ति॑ ।
 रु॒च॑म् । ए॒व । अ॒स्मि॒न् । दु॒धा॒ति॑ । म॒द्भ्य॑तः । धा॒ता॒र॑म् । क॒रो॒ति॑ । म॒द्भ्य॑तः । ए॒व । ए॒नम्
 । रु॒चः । दु॒धा॒ति॑ । गा॒य॒त्री । वै । अ॒नु॒म॒ति॒रि॒त्य॑नु - म॒तिः । त्रि॒ष्टुक् । रा॒का । ज॒ग॑ती ।
 सि॒नी॒वा॒ली । अ॒नु॒ष्टु॒बि॒त्य॑नु - स्तुप् । कु॒हूः । धा॒ता । व॒ष॒ट्का॒र इति॑ व॒षट् - का॒रः । पू॒र्व॒प॒क्ष
 इति॑ पू॒र्व - प॒क्षः । रा॒का । अ॒प॒र॒प॒क्ष इत्य॑पर - प॒क्षः । कु॒हूः । अ॒मा॒वा॒स्ये॒त्य॑मा - वा॒स्यौ ।

सिनीवाली । पौर्णमासीति पौर्ण - मासी । अनुमतिरित्यनु - मतिः । चन्द्रमाः । धाता । अष्टौ । 34

TS 3.4.9.7

वसंवः । अष्टाक्षरेत्यष्टा - अक्षरा । गायत्री । एकादश । रुद्राः । एकादशाक्षरेत्येकादश - अक्षरा । त्रिष्टुप् । द्वादश । आदित्याः । द्वादशाक्षरेति द्वादश-अक्षरा । जगती । प्रजापतिरिति प्रजा - पतिः । अनुष्टुबित्यनु-स्तुप् । धाता । वषट्कार इति वषट् - कारः । एतत् । वै । देविकाः । सर्वाणि । च । छन्दांसि । सर्वाः । च । देवताः । वषट्कार इति वषट् - कारः । ताः । यत् । सह । सर्वाः । निर्वपेदिति निः - वपेत् । ईश्वराः । एनम् । प्रदह इति प्र - दहः । द्वे इति । प्रथमे इति । निरुप्येति निः - उप्यं । धातुः । तृतीयम् । निरिति । वपेत् । तथो इति । एव । उत्तरे इत्युत् - तरे । निरिति । वपेत् । तथा । एनम् । न । प्रेति । दहन्ति () । अथो इति । यस्मै । कामाय । निरुप्यन्त इति निः - उप्यन्ते । तम् । एव । आभिः । उपेति । आप्नोति ॥ 35

(पशुकामश्छन्दांसि वै देविकाश्छन्दांसि-ग्रामं-कल्पयत्येता एव निरुत्तमन्धातारं करोति - मेधानमत्येता एव निर्वपे - दृष्टौ - दहन्ति - नवं च) (A9)

TS 3.4.10.1

वास्तोः । पृते । प्रतीति । जानीहि । अस्मान् । स्वावेश इति सु-आवेशः । अनमीवः । भव । नः ॥ यत् । त्वा । ईमहे । प्रतीति । तत् । नः । जुषस्व । शम् । नः । एधि । द्विपद इति द्वि - पदे । शम् । चतुष्पद इति चतुः - पदे ॥ वास्तोः । पृते । शग्मया । ससदेति सं - सदा । ते । सक्षीमहि । रण्वया । गातुमत्येति गातु - मत्या ॥ आवः । क्षेमै । उत । योगै । वरम् । नः । यूयम् । पातु । स्वस्तिभिरिति स्वस्ति - भिः । सदा । नः ॥ यत् । सायंप्रातरिति सायं - प्रातः । अग्निहोत्रमित्यग्नि - होत्रम् । जुहोति । आहुतीष्टका इत्याहुति

- इष्टकाः । एव । ताः । उपेति । धत्ते । 36

TS 3.4.10.2

यजमानः । अहोरात्राणीत्यहः-रात्राणि । वै । एतस्य । इष्टकाः । यः । आहिताग्निरित्याहित
- अग्निः । यत् । सायंप्रातरिति सायं-प्रातः । जुहोति । अहोरात्राणीत्यहः - रात्राणि । एव ।
आत्वा । इष्टकाः । कृत्वा । उपेति । धत्ते । दश । समानत्र । जुहोति । दशाक्षरेति दश -
अक्षरा । विराडिति वि - राट् । विराजमिति वि - राजम् । एव । आत्वा । इष्टकाम् । कृत्वा ।
उपेति । धत्ते । अथो इति । विराजीति वि - राजि । एव । यज्ञम् । आप्नोति । चित्यश्चित्य इति
चित्यः - चित्यः । अस्य । भवति । तस्मात् । यत्र । दश । उषित्वा । प्रयातीति प्र - याति
। तत् । यज्ञवास्त्विति यज्ञ-वास्तु । अवास्तु । एव । तत् । यत् । ततः । अर्वाचीनम् । 37

TS 3.4.10.3

रुद्रः । खलु । वै । वास्तोष्पतिरिति वास्तोः-पतिः । यत् । अहुत्वा । वास्तोष्पतीयमिति
वास्तोः - पतीयम् । प्रयायादिति प्र - यायात् । रुद्रः । एनम् । भूत्वा । अग्निः । अनूत्थायेत्यनु
- उत्थाय । हन्यात् । वास्तोष्पतीयमिति वास्तोः - पतीयम् । जुहोति । भागधेयेनेति भाग -
धेयेन । एव । एनम् । शमयति । न । आर्तिम् । एति । ऋच्छति । यजमानः । यत् । युक्ते
। जुहुयात् । यथा । प्रयात् इति प्र - याते । वास्तौ । आहुतिमित्या-हुतिम् । जुहोति । तादृक्
। एव । तत् । यत् । अयुक्ते । जुहुयात् । यथा । क्षेमै । आहुतिमित्या - हुतिम् । जुहोति ।
तादृक् । एव । तत् । अहुतम् । अस्य । वास्तोष्पतीयमिति वास्तोः - पतीयम् । स्यात् । 38

TS 3.4.10.4

दक्षिणः । युक्तः । भवति । सव्यः । अयुक्तः । अथ । वास्तोष्पतीयमिति वास्तोः - पतीयम्
। जुहोति । उभयम् । एव । अकः । अपरिवर्गमित्यपरि - वर्गम् । एव । एनम् । शमयति
। यत् । एकया । जुहुयात् । दर्विहोममिति दर्वि - होमम् । कुर्यात् । पुरोनुवाक्यामिति पुरः -

अनुवाक्याम् । अनूच्येत्यनु - उच्ये । याज्यया । जुहोति । सदेवत्वायेति सदेव - त्वायं । यत् । हुते । आदुद्ध्यादित्या - दुद्ध्यात् । रुद्रम् । गृहान् । अन्वारोहयेदित्यनु - आरोहयेत् । यत् । अवक्षाणानीत्येव - क्षाणानि । असंप्रक्षाप्येत्यसं - प्रक्षाप्य । प्रयायादिति प्र - यायात् । यथा । यज्ञवेशसमिति यज्ञ - वेशसम् । वा । आदहनमित्या - दहनम् । वा । तादृक् । एव । तत् । अयम् । ते । योनिः । ऋत्वियः । इति । अरण्योः । समारोहयतीति सं - आरोहयति । 39

TS 3.4.10.5

एषः । वै । अग्नेः । योनिः । स्वे । एव । एनम् । योनौ । समारोहयतीति सं-आरोहयति । अथो इति । खलु । आहुः । यत् । अरण्योः । समारूढ इति सं-आरूढः । नश्येत् । उदिति । अस्य । अग्निः । सीदेत् । पुनराधेय इति पुनः - आधेयः । स्यात् । इति । या । ते । अग्न । यज्ञिया । तनूः । तया । एति । इहि । एति । रोह । इति । आत्मन् । समारोहयत् इति सं-आरोहयते । यजमानः । वै । अग्नेः । योनिः । स्वायाम् । एव । एनम् । योन्याम् । समारोहयत् इति सं - आरोहयते ॥ 40

(धत्ते-ऽर्वाचीनः -स्याथ-समारोहयति -पञ्चचत्वारिंशच्च) (A10)

TS 3.4.11.1

त्वम् । अग्ने । बृहत् । वयः । दधांसि । देव । दाशुषे ॥ कविः । गृहपतिरिति गृह - पतिः । युवा ॥ हव्यवाडिति हव्य - वाट् । अग्निः । अजरः । पिता । नः । विभुरिति वि - भुः । विभावेति वि - भावा । सुदृशीक् इति सु - दृशीकः । अस्मे इति ॥ सुगारुहपत्या इति सु - गारुहपत्याः । समिति । इषः । दिदीहि । स्मद्रियगित्यस्म - द्रियक् । समिति । मिमीहि । श्रवांसि ॥ त्वम् । च । सोम् । नः । वशः । जीवातुम् । न । मरामहे ॥ प्रियस्तोत्र इति प्रिय - स्तोत्रः । वनस्पतिः ॥ ब्रह्मा । देवानाम् । पदवीरिति पद - वीः । कवीनाम् । ऋषिः । विप्राणाम् । महिषः । मृगाणाम् ॥ श्येनः । गृद्धाणाम् । स्वधितिरिति स्व - धितिः

। वना॑नाम् । सोमः॑ । 41

TS 3.4.11.2

प॒वि॒त्रम् । अती॑तिं । ए॒ति । रेभ॑न् ॥ ए॒ति । वि॒श्वदे॑वमि॒तिं वि॒श्व - दे॒वम् । स॒त्प॑तिमि॒ति स॒त् -
प॒तिम् । सू॒क्तैरि॑तिं सु॒उ॒क्तैः । अ॒द्य । वृ॒णीम॑हे ॥ स॒त्यस॑वमि॒तिं स॒त्य-स॑वम् । स॒वि॒तार॑म् ॥
ए॒ति । स॒त्येन॑ । रज॑सा । वर्त॑मानः । नि॒वेश॑यन्नि॒तिं नि॒वेश॑यन् । अ॒मृत॑म् । म॒र्त्यम् । च ॥
हि॒र॒ण्यये॑न । स॒वि॒ता । रथे॑न । ए॒ति । दे॒वः । या॒ति । भुव॑ना । वि॒पश्य॑न्नि॒तिं वि॒पश्य॑न् ॥ यथा॑
। नः॑ । अ॒दि॒तिः । कर॑त् । प॒थे । नृ॒भ्य इति॑ नृ - भ्यः॑ । यथा॑ । ग॒वे ॥ यथा॑ । तो॒काय॑ ।
रु॒द्रिय॑म् ॥ मा । नः॑ । तो॒के । तन॑ये । मा । नः॑ । आ॒युषि॑ । मा । नः॑ । गो॒षु । मा । 42

TS 3.4.11.3

नः॑ । अ॒श्वेषु॑ । री॒रिषः॑ ॥ वी॒रान् । मा । नः॑ । रु॒द्र । भा॒मितः॑ । व॒धीः । ह॒विष्म॑न्तः
। नम॑सा । वि॒धेम॑ । ते ॥ उ॒द॒प्रुत॑ इत्यु॒द - प्रुतः॑ । न । वयः॑ । रक्ष॑माणाः । वाव॑दतः
। अ॒भ्रिय॑स्य । इ॒व । घोषाः॑ ॥ गि॒रिभ्र॑ज् इति॑ गि॒रि - भ्रजः॑ । न । उ॒र्मयः॑ । म॒दन्तः॑ ।
बृ॒ह॒स्पति॑म् । अ॒भीति॑ । अ॒र्काः । अ॒नाव॑न् ॥ ह॒सैः । इ॒व । स॒खिभि॑रिति॒ सखि॑ - भिः॑ ।
वाव॑दद्भि॒रिति॑ वाव॑दत्- भिः॑ । अ॒श्मन्म॑या॒नीत्य॑श्मन् - म॒या॒नि । नह॑ना । व्य॒स्यन्नि॑तिं वि॒अस्य॑न्
॥ बृ॒ह॒स्पतिः॑ । अ॒भिक॑र्त्त॒क्रदु॑दित्य॑भि - क॒र्त्त॒क्रदत् । गाः । उ॒त । प्रे॒ति । अ॒स्तौत् । उ॒दिति॑
। च । वि॒द्वान् । अ॒गाय॑त् ॥ ए॒ति । इ॒न्द्र । सा॒न॒सिम् । र॒यिम् । 43

TS 3.4.11.4

स॒जित्वा॑नमि॒ति स - जि॒त्वा॑नम् । स॒दास॑हमि॒ति स॒दा - सह॑म् ॥ व॒र॒षि॑ष्ठम् । ऊ॒तये॑ । भ॒र
॥ प्रे॒ति । स॒सा॒हिषे॑ । पु॒रु॒हूते॑ति॒ पु॒रु॒हूत् । श॒त्रून् । ज्येष्ठः॑ । ते । शु॒ष्मः । इ॒ह । रा॒तिः
। अ॒स्तु ॥ इ॒न्द्र । ए॒ति । भ॒र । दक्षि॑णेन । व॒सूनि॑ । प॒तिः । सि॒न्धूना॑म् । अ॒सि ।
रे॒वती॑नाम् ॥ त्वम् । सु॒तस्य॑ । पी॒तये॑ । स॒द्यः । वृ॒द्धः । अ॒जा॒य॒थाः । इ॒न्द्र । ज्यैष्ठ्या॑य

। सु॒क्र॒तो॒ इति॑ सु॒क्र॒तो॒ ॥ भुवः॑ । त्वम् । इन्द्र॑ । ब्रह्म॑णा । म॒हान् । भुवः॑ । विश्वेषु॑ ।
सर्व॑नेषु । य॒ज्ञियः॑ ॥ भुवः॑ । नृन् । च्यौ॒त्नः । विश्व॑स्मिन् । भ॒रै । ज्येष्ठः॑ । च । मन्त्रः॑ । 44

TS 3.4.11.5

वि॒श्वच॒रु॒षण॑ इति॑ वि॒श्व - च॒रु॒षणे॑ ॥ मि॒त्रस्य॑ । च॒रु॒षणी॒धृत॑ इति॑ च॒रु॒षणी - धृतः॑ । श्रवः॑ ।
दे॒वस्य॑ । सान॑सिम् ॥ स॒त्यम् । चि॒त्रश्र॑वस्तममिति॑ चि॒त्रश्र॑वः - त॒मम् ॥ मि॒त्रः । ज॒नान् ।
या॒तया॑ति । प्र॒जान॑न्निति॑ प्र - जा॒नन् । मि॒त्रः । दा॒धार । पृथि॑वीम् । उ॒त । द्याम् ॥ मि॒त्रः ।
कृ॒ष्टीः । अ॒नि॒मि॒षेत्य॑नि - मि॒षा । अ॒भीति॑ । च॒ष्टे । स॒त्याय॑ । ह॒व्यम् । घृ॒तव॑दिति॑ घृ॒त-व॑त्
। वि॒धेम॑ ॥ प्रेति॑ । सः । मि॒त्र । म॒तः । अ॒स्तु । प्र॒यस्वा॑न् । यः । ते । आ॒दित्य॑ ।
शि॒क्ष॑ति । व्र॒तेन॑ ॥ न । ह॒न्यते॑ । न । जी॒यते॑ । त्वो॒तः । न । ए॒नम् । अ॒हः । अ॒श्रो॑ति
। अ॒न्ति॑तः । न । दू॒रात् ॥ यत् । 45

TS 3.4.11.6

चि॒त् । हि । ते । वि॒शः । य॒था । प्रेति॑ । दे॒व । व॒रु॒ण । व्र॒तम् ॥ मि॒नी॒मसि॑ । द्यवि॑द्य॒वीति॑
द्यवि॑ - द्यवि॑ ॥ यत् । किम् । च । इ॒दम् । व॒रु॒ण । दै॒व्ये । ज॒नै । अ॒भि॒द्रो॒हमि॑त्य॒भि -
द्रो॒हम् । म॒नु॒ष्याः । च॒रा॒मसि॑ ॥ अ॒चि॑न्ती । यत् । तव॑ । ध॒र्मा । यु॒यो॒पिम॑ । मा । नः ।
तस्मा॑त् । ए॒न॑सः । दे॒व । री॒रि॒षः ॥ कि॒त॒वासः॑ । यत् । रि॒रि॒पुः । न । दी॒वि । यत् ।
वा । घ॒ । स॒त्यम् । उ॒त । यत् । न । वि॒द्म ॥ सर्वा॑ । ता । वी॒ति॑ । स्य॒ । शि॒थि॒रा ()
। इ॒व । दे॒व । अ॒थ । ते । स्या॑म । व॒रु॒ण । प्रि॒यासः॑ ॥ 46

(सोमो-गोषु मा- रयिं - मन्त्रो -य-च्छिथिरा-सप्त च) (A11)

praSna korvai with starting padams of 1 to 11 anuvAkams :-

(वि वा ए॒तस्या - ऽऽवा॑यो - इ॒मे वै - चि॒त्तञ्चा - ऽग्नि॑र्भू॒ताना॑ - दे॒वा वा अ॑भ्या॒ता॒ना - नृ॒ता॒षाड् -

राष्ट्रकामाय - देविका - वास्तौष्पते - त्वमग्ने बृह - देकादश)

korvai with starting padams of 1, 11, 21 series of pa jcAtis :-

(वि वा एतस्ये - त्याह - मृत्युर्गन्धर्वो - ऽवं रुन्धे मद्भ्यत - स्त्वमग्ने बृहथ - षट्त्वारिंशत्)

first and last padam of Fourth praSnam of kANDam 3 :-

(वि वा एतस्य - प्रियासः)

॥ हरिः ॐ ॥ ॥ कृष्ण यजुर्वेदीय तैत्तिरीय संहितायां तृतीयकाण्डे चतुर्थः प्रश्नः समाप्तः ॥